

Dalos György, Konrád György és Eörsi István, készült 1995 és 1999 között
© Forrás: Collegium Hungaricum Berlin archívuma

gyakran címkézik a műveit – a konstruktivista vonal volt Berlinben a divat, a reliefek nagyon jó fogadtatásra találtak. Rögtön az ösztöndíj után leszerződött a Carsta Zeller Mayer galériával,³¹ és egy olyan szerződéssel tért vissza Budapestre, amivel hivatalos exportengedélyt is kapott.

JGy: Igen, úgy jöttem haza, hogy kikötöttük, hogy szabadon utazhatok. Egy élő szerződést hoztam haza, amit be kellett nyújtanom az Artex-hez,³² a külkereskedelmi vállalatnak, ami mint közvetítő garantálta nekem a szabad útlevelet, ablakkorlátozás nélkül, én pedig leadtam nekik minden eladás 30%-át német márkában. A valuta miatt érte ez meg nekik, én pedig nem csak a galeristámnak fizettem, hanem a magyar államnak is, a szabadságomért. De jól volt úgy, hiszen akkor éltünk a legjobban, 1984 és 1990 között. Budapesten is úgy adtam el művet, még a magyar államnak is, hogy a berlini galériával felépített kinti ár alá nem mentem, ezért sokáig én voltam a legdrágább művész itthon. Amúgy két éve – Bak Imréhez, Maurer Dórához hasonlóan – tőlem is vett művet a Tate: egy klasszikus, utolsó művet, amit Berlinbe menet előtt csináltam, – valamit mégis készítettem abban a műteremben. Így érnek be a művek: az egy elfelejtett munka volt, egy Liza Wiathruck féle függöny-darab, ott maradt a műteremben és mikor hazaértem azt a stílust már rég elhagytam. Most mégis megtalálta a helyét, azt vették meg a Tate kurátorai a Kisteremtől.³³

LN: Berlini művekből maradt valami?

JGy: Pár éve jelentkezett a DAAD, hogy valamilyen raktárban találtak pár becsomagolt művet a nevemmel, valószínűleg reliefek, és elküldik nekem. Saját költségükre, én ezt nem kértem, megszerveztem volna, hogy idejusson, de mindig ott van ez az elegancia a német kultúrintézményeknél. Olyan látát csináltattak neki, hogy leesett az álom, amiben megjött

négy darab mű, és ebből három ripityára volt törve. De nem útközben tört el, hanem amíg évtizedekig kallódott fóliába csomagolva, szóval nem is mertem szólni nekik. Egy megmaradt, azt most télen restaurálgatni fogom, lehet, hogy még egyet meg tudok menteni.

LN: Dalos Györgytől idézek: A Meine Lage in der Lage biográfiai részében (Dalos über sich selbst) ezt írta magadról még Budapesten: „... Bin unzufrieden und damit zufrieden. Bin keine typische Dissidentenfigur” (Elégedetlen vagyok és ezzel megelégedtem. Nem vagyok egy tipikus disszidens figura). Illetve 20 évvel később, 1999-ben egy interjúban azt nyilatkoztad: József Attilát parafrazeálva mondogatom magamnak: „[Németországban] híres vagy hát, ha ezt akartad...”³⁴ Itt nem tűnsz kifejezetten boldognak a német sikereidre, holott azóta is Németországban élsz.

DGy: Boldog voltam, hogy sikeres lehettem Németországban. Azóta a könyvszakmában minden rosszabb lett, mint harminc évvel ezelőtt volt. Ami akkor 30.000 példány volt, az ma 6.000 példány. Tulajdonképpen elégedettnem kell lennem, hogy vannak kiadók, akik hajlandóak velem szerződni, ráadásul házi szerző lehetek egy müncheni kiadónál, a C.H. Beck Verlagenél³⁵ – ez ma nagyobb dolog, mint amikor első kötetes szerzőként megjelentem a színen. A székspszisem már nem annak szól, hogy beválok-e íróként, vagy a hiúságomat ki tudom-e elégíteni, vagy meg tudom-e keresni a minimális pénzt, hanem hogy mi az egészek az értelme? A németek megtudják tőlem, amit gondolok, persze nem biztos, hogy tényleg azt értik, amit mondok. Az történt, hogy átformáltak történevésszé, jobban szeretnek itt, mint népszerű történelmi író, ezért kicsit leszoktam a fictionról, a fikciós prózáról. Ahogy annak idején a líráról átszoktam a prózára, úgy tértem át a történelmi szövegekre.

LN: Pár éve regényed jelent meg, A közgazdász bukása, először németül, aztán 2013-ban magyarul a Kalligramnál.³⁶

DGy: Igen, de az egy önéletrajzi írás, egy emlékezéskötet. Komoly fikcióval, azzal a fajtával, amit egy az egyben ki szoktak találni, már nem foglalkozom.

³⁴ NÁDRA VALÉRIA: Írófaggató. Dalos György, Könyvhét – Kulturális kéthetelap, III / 13, 1999, ld. <http://docplayer.hu/5788613-Konyvhét-irofaggato-dalos-gyorgy-interju-john-lukacs-s-tolgyessy-peterrel-kovary-gyorgy-pest-en.html>

³⁵ <https://www.chbeck.de/autor/?authorid=13776>

³⁶ GYÖRGY DALOS: Der Fall des Ökonomen. Rotbuch Verlag, Berlin 2012; magyarul: A közgazdász bukása. Kalligram Kiadó, Budapest, 2013

CSEHY ZOLTÁN

Potenciaszörnyek mitológiai színháza

Dallos Ádám: A bika csókja

Artkartell projectspace
2020. július 15 – augusztus 22.¹

GARCÍA LORCA elsiratta a torreadort (Siratóéneke Ignacio Sánchez Mejías torreador fölött), DEVECSERI GÁBOR elsiratta a bikát (Bikasirató). DALLOS ÁDÁMNÁL nem lehet tudni, hol kezdődik a bika és meddig tart, hogy hol kezdődik a torreador és meddig tart. Vad és szelíd, megzabolázott és megzabolázatlan egyetlen látvány porondján van jelen. A küzdelem helyét olykor az esedező vágy kiszolgáltatottság-érzete veszi át: a kegyetlenség kegyetlensége, a viszonzatlan sóvárgás, a lélek fájdalmas túlcsoportulása, a másik világába való beleolvadás esélytelensége, mely a húsrá, a testre kényszeríti magát. A húst, a testet szemléletesen kell érteni: az anatómiai múzeumokból ismert izombábuk, viasztestek logikája szerint, mégse anatómiai pontossággal, mert a radikális expresszionista technika, a festés hangsúlyozott materialitása maga alá gyűri a pontos orvosi formát. „A fiú helyét cserél az állattal, aztán az állat a fiúval, és már én sem tudom, ki a szenvedő és ki a szadista, hogy magamat a bikának vagy a hattyúnak, vagy egy ismeretlen fiúnak festettem meg” – nyilatkozta Dallos Ádám MAGÓCSI ANIKÓNAK.²

Már csak ezért is fontos az az átalakító erő, melyet az ovidiusi világ- és időfelfogás jellemzőivel lehet a legjobban leírni, s mely a Dallos-univerzumot mozgatója: a létezés permanens átváltozás mind testi, mind lelki-szellemi, érzelmi értelemben, ráadásul nem hierarchikus és célirányos, hanem körkörös mozog, emberi perspektívából átláthatatlan folytonosságot teremt. Dallos festészete is folyamatos átváltozás-projekt: a régi motívumok, színek, jellegzetességek nem vesznek el, hanem átváltoznak, és lezser természetességgel kontextualizálják újra régi önmagukat. A hentes ékkövei című kiállítás (2015)³ egyik alapeleme volt a katalóguslap-szerűen, illetve „iskolás” állathatározók módján ábrázolt széttrancsrozott, ugyanakkor „gyönyörű” madár- és állattetek átváltozása. A nevezetes rózsaszín fiúaktok nemesvonalú, ironikus „pornográfiaja”, illetve az akt és a benne lakó, belőle kibomló, általában az emberi testet kínzó, átváltoztató szexuális energiát formáló állat párosaiban megképződő feszültség ezeken a képeken is jelen van, ám a látványszínház terei alaposan átalakultak. Nincs harsány kiemelés, sőt harsányság sincs: közös léttérbe kerül minden entitás, minden

¹ <http://artkartell.hu/component/k2/373-bikacsok>

² „Én olvadok bele az állatba, aztán a fiúba, és megint vissza.” Dallos Ádámmal beszélget MAGÓCSI ANIKÓ. <https://papageno.hu/featured/2020/03/dallos-adam-en-olvadok-bele-az-allatba-aztan-a-fiuba-es-megint-vissza/> (Utolsó belépés a szövegben hivatkozott webhelyekre: 2020. szeptember 20.)

³ A HENTES ÉKKÖVEI - DALLOS ÁDÁM kiállítása. Platán Galéria, Budapest, 2015. március 19 – április 9., ld. <https://instytutpolski.pl/budapest/2015/03/19/dallos-adam-a-hentes-ekkoivi-2/>

cselekmény, minden közös nevezőre hozott gyönyör és agresszió. Ez a kiegyenlítődéssel némely festményt a részletgazdag mellérendelések sorozatává alakít.

A mítosz, mely ugyancsak meghatározó részét képezte a Dallos-képek lehetséges olvasatának, itt kicsap hagyományos narratív medréből, sokféle autobiográf hordalékot vesz magához, önreflexiók örvényeket generál, animális ösztönkiszüléseket enged a maga fennkölt meséjébe. Persze, a mítosz narratív sémái az otthonosság-érzet illúziója miatt hasznosak: de ez a „szokás” csak látszatra megnyugtató, a lényeg pontosan a mítosz átváltozási potenciáljának felismerésében van. „A szokás az a ballaszt, mely a kutyát tulajdon okádékához láncolja” – írja Proust ürügyén SAMUEL BECKETT.⁴ A mítosz bizonyos értelemben és értelmezői kontextusban „szokás” (lásd pl. az akadémiázást), mesterséges jelnyelv, de benne élve az ön- és a világtérlemezés ábcéje is lehet, helymeghatározás, súlymeghatározás, az önmagáság gazdaságos formatana. Se az alkotó, se a műértelmező ne legyen turista, sugallja Beckett,⁵ aki az esztétikai élményt a pusztá azonosításból nyeri, s akinél a mítosz a felismerésében már célba is ért. A bika csókja Európé mítoszában szerves része: itt azonban ez a mítosz az önfelszámolás áldozata lesz, ebben a világban ugyanis nincs nő, legfeljebb nőies, a bika pedig csak látszatra agresszor, valójában saját vágyainak „gyenge” és gyengéd rabja. Kezdhetjük rögtön a Minotaurusznál is: Dallos, noha a testet hibridizálja, átszerkeszti az anatómiát, nem teremt rejtélyes, félelemmel teljes labirintusokat, hanem

⁴ SAMUEL BECKETT: Proust. Ford. Osztoivits Levente, Európa, Budapest, 1988, 15. Uo., 19.

DALLOS ÁDÁM
A bika etetése II. (részlet), 2020, olaj, vásznon, 200×160 cm © Fotó: Áment Gellért

DALLOS ÁDÁM
Borostyán (részlet), 2020, olaj, vásznon, 200×160 cm © Fotó: Áment Gellért

látványszínházat kínál, ahol az önmagába zavarodott, megakasztott átváltozásokat gyártó, meghibásodott mitológiai gépezet tombol.

Az antik isteni attribútumok (Héra pávája, Apolló hattyúja, Zeusz sasa) egyidőben szinte látványosan stigmatizáltak a Dallos-képeket. Most is jelen vannak: az egyik festményen például kecses pávák etetnek egy hatalmas bikát. De ezek a pávák nem azok a pávák, ugyanis hatalmas emberi falloszuk van, ötvetlányok, *potenciaszörnyek*, poszthumán húsvirág-monstrumok. A tiszta állatiság nem létezik, a szervkölcsonzó döbbenetanatómia elmosza a határt ember, állat és növény között, és minduntalan kimozdítja az antropomorf hierarchikus látás fókuszait is. Egy másik festményen két teátrális, „pillangósan” leógatott pávatollazat közt kuporog az anatómiai bábuvá egyszerűsített, szinte JEAN-MICHEL BASQUIAT lezsérsgével megrajzolt figura, a szexualitás itt is hangsúlyozott „kegyetlenkedés”, a falloszmadarak uralják az extremitásokba *kényszerült, felajzott emberi testet, a szépség megalázza az anyagot, miközben elirigylt tőle a nemzés hatalmas erejét, mely ugyanakkor a halálhoz legalább ugyanannyi szállal kötődik, mint a születéshez. A római kultúrában* Fascinus (Priapus) istenhez kötődő szárnyas amulettek hagyománya is belejátszik a humanoid nemzőszervvel felszerelt hattyú alatt áhítatosan térdepelő párt ábrázoló festmény megformálásába, de a görög erotikus vázafestészet kedvelt falloszmadarainak hagyományához is igen közel állunk. A kiállítótér elképesztően kegyetlen „műtői” fényeit, white cube-szerű, a külvilágot kizárni vágyó, tiszta művészeti élményt ígérő terét a festmények uralkodó kékje hatalmas akváriumá teszi, mozgalmas fürdővé alakítja. Az „egybecsodást” segíti az is, hogy a festmények keret nélkül, a „nem nyilvános” adalékreszeik kitakarásával, meztelenül vannak jelen. Ebben a kontextusban nem nehéz szubkulturálisan is szemügyre venni a koncepciót: kézenfekvő például a (meleg) fürdők (meleg) „vadászterületeire”

DALLOS ÁDÁM: *A bika csókja*, Artkartell projectspace, 2020, kurátor: Rieder Gábor
© Fotó: Biró Dávid

tévedni, s a bika pozíciójába a másságot mint identitást vagy legalábbis alkalmi performanciát is belelátni (a festő ráadásul a Bika jegyében született). A vágyak harmonizálásának lehetetlensége a nézés minden (fiziológiai értelemben eltagadhatatlan) izgalma ellenére mint dekoratív szorongás és megejtő szomorúság jelenik meg. A koreográfiát folyton meg kell ismételni, el kell játszani, a kudarc borítékolhatósága ellenére is. NÁDAS PÉTER *Párhuzamos történeteinek* híres margitszigeti jelenete⁶ is releváns kontextus lehet: ebben az értelemben a festménysorozat a test tudatosan önironikus, nevetségesen és történetiségében folyamatosan hamisan allegorizált ösztönös tudásának analízise lesz egy bizarr dramaturgiájú „szexpresszionista” színrevitel keretein belül. Dallos festményei ebben a tekintetben a tudatosítottan ironikus rítusok repetitív, belső tehetetlenséget, kiszolgáltatottságot feltáró, öngerjesztő játékaiként is értelmezhetők.

A legtöbbször szimmetrikus elrendezés ironikus tértárgoló gesztusa a munkák egy részének szinte bizarr iparművészeti art deco (érezhető pl. AUBREY BEARDSLEY erotikus dekoratívizmusának kifigurázása) jelleget kölcsönöz, sőt, a népművészet bizonyos aspektusait is játékba hozza. Dallos festményeinek erejét a dekoratív kétségbeesés, a test arányainak, szerverzenáljának, mitológiáinak széttroncsolása adja, mely egyszerre mutatja meg a hagyomány-narratívák ironikus töréseit és viszi színre egy új pszichoszomatikus, hibrid kapcsolati anatómia koreográfiáját. A meghibásodott mitológiai gépezet sorra legyártja a maga szörnyeit, beleértve az embert is, ám ezek a létezők a fennmaradás minimumára vannak programozva, a létezés peremén várakoznak az átváltozás reménytelen beteljesedésére.

6 NÁDAS PÉTER: *Párhuzamos történetek*. Jelenkor, Pécs, 2005, 7–29.

2020_5

KÖRÖSVÖLGYI ZOLTÁN

Rend/teremtés Szakrális geometria

Vásárhelyi Antal képei

Vásárhelyi Antal: Dimenzió mátrix

Újlipótvárosi Klub Galéria
2020. február 27 – július 31.

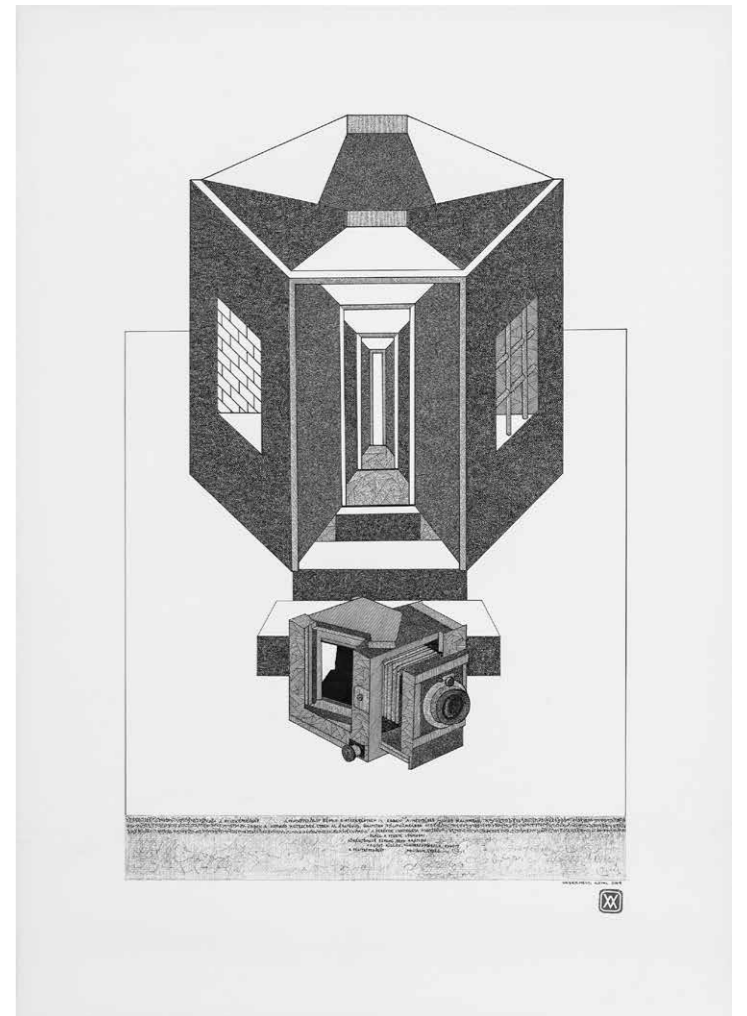
„Isten (...) szélesség, hosszúság, magasság, mélység.”
(CLAIRVAUX-I SZENT BERNÁT)¹

A geometria, vagyis a matematika térbeli törvényszerűségeinek és összefüggéseinek a tér mennyiségi viszonyainak leírására napjainkig alkalmazott tudománya görögül eredetileg földmérést jelentett. Földhözragadt, gyakorlatias beállítódásnak tűnhet, hogy az ókori Egyiptomban, ahonnan a görögök e diszciplínát átvették, a Nílus évenkénti áradása tette szükségessé létrejöttét a terület – elsősorban a gazdálkodási terület – árvíz elmosta határainak pontos kijelölésének érdekében. Az áradás, az őskász rendszeres visszatérése, és a víz visszahúzóásával a határkijelölés évenkénti, szinte rítusként ismétlődő szükségességeként azonban a geometria a profán praktikum mellett metafizikai funkciót is kapott, hiszen a földi világ rendjének helyreállítását jelentette. Később a szabad művészetek tanulmányozásában az aritmetikával, az asztronómiával, valamint a harmóniával és a zenével együtt alkotott *quadrium* „oktatásának implicit célja az volt”, – írja ROBERT LAWLOR *Szakrális geometria* című könyvében, hogy – „képpé tegye az elmét a ‘föld’ (a megnyilvánult forma) és a menny absztrakt, kozmikus világa közötti kapcsolatteremtés csatornájává lenni.” Lawlor tovább pontosítva azt írja, „[a] geometria praxisa az univerzum rendje és fennállása megközelítésének módját jelentette. A geometrikus diagramokat a folyamatos, időtlen, univerzális cselekvések rögzített pillanataiként értelmezhetjük, amelyek egyébként érzékelésünk elől rejtettek maradnának. Így válhat egy látszólag matematikai cselekvés az intellektuális és spirituális megértés eszközévé.”² VÁSÁRHELYI ANTAL grafikusként, rajzolóként, képalkotóként ismerjük „időigényes, [...] hihetetlenül aprólékos, mérnökien precíz”³ munkáját,

1 „[Clairvaux-i Szent Bernát] a *Megfontolásról* írt értekezésében (...) – egy rövid fejezet erejéig – Isten négy alapvető jellemzőjét elemzi az Ef 3,18 alapján: *szélesség, hosszúság, magasság, mélység.*” – De consideratione ad Eugenium Papam, Lib V., XIII.27., in Sancti Bernardi Opera III, 489-491. Idézi: FEJÉRDY JUDIT MONIKA: *Krisztus test szerinti ismeretétől – Krisztus lélek szerinti ismeretéig: Clairvaux-i Szent Bernát krisztológiai tanítása beszédei alapján*. Doktori értekezés. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Kar, 2016, 62., ld. <http://real-phd.mtak.hu/471/1/Fej%C3%A9rdy%20PhD..pdf> (Utolsó belépés a szövegben hivatkozott webhelyekre: 2020. szeptember 20.)

2 ROBERT LAWLOR: *Sacred Geometry: Philosophy and Practice*. London: Thames & Hudson, 1982, 6.

3 KOZÁK CSABA: „Gilgames: Vásárhelyi Antal kiállítása”, *Új Művészet*, 2019/11., ld. <https://www.ujmuveszet.hu/2019/11/gilgames/>

VÁSÁRHELYI ANTAL
A fényképezőgép – The camera, 2019, papír, tus, ceruza, 70 x 50 cm

VÁSÁRHELYI ANTAL
Bolygai, ahogy én gondolom – MY THOUGHTS ABOUT BOLYAI, 2020, vegyes technika, mixed media, 100 x 100 cm

